

DÄGGDJURENS LIF

AF

A. E. BREHM.

ANDRA UPPLAGAN.

MED 265 AFBILDNINGAR EFTER NATUREN AF G. MÜTZEL M. FL.

AUTORISERAD ÖFVERSÄTTNING OCH BEARBETNING AF S. A. SMITH OCH J. LINDAHL, GRANSKAD OCH
EFTER ORIGINALETS ANDRA UPPLAGA REDIGERAD

AF

F. A. SMITT,

PROFESSOR OCH INTENDENT VID NATURHISTORISKA RIKSMUSEUM.

STOCKHOLM
EM. GIRON'S FÖRLAG
1882.

ringa, ehuru djuren vid första anblicken se dummare ut än de verkligen äro. Den, som någon längre tid haft att göra med tapirer, sätter dem alltid högt öfver noshörningen och flodhästen, och de stå ungefär i jembredd med svinen. Vid lämplig skötsel uthärda tapirerna fångenskap äfven hos oss i årtal; de behöfva dock ett varmt stall och största möjliga skydd mot väderlekens inflytande. Det påstås, att man haft för afsigt att i schabraktapirens hemland göra honom till husdjur, ej så mycket för köttets skull, som för att använda honom till bärare af bördor och i synnerhet till lastdragare. Afsigten är god, men torde svårligen låta verkställa sig.

De i fritt tillstånd lefvande tapirerna föda sig blott af växtämnen, i synnerhet af trädens blad. I Brasilien gifva de företrädet åt de unga palmladen, men icke sällan infalla de äfven i planteringarna och visa då en synnerlig begärlighet efter sockerrör, mango, meloner och andra grönsaker. I kakaoplanteringar anställa de mången gång, såsom Tschudi försäkrar, på en enda natt genom nedtrampande af unga plantor och de späda bladens afbetande en skada för många tusen kronor. I den fria, stora skogen lefva de ofta hela månader igenom af nedfallna trädfruktar eller i träskan af saftiga vattenväxter. Särdeles begifna äro de på salt och hafva liksom idislarne behof deraf. Äfven de fångna djuren hafva en stor förkärlek för salt, men för öfrigt hålla de till godo med allt, som svinen äta, ehuru de visa sig tacksamma för hvarje läckerbit, som gifves dem. — Efter ungefär fyra månaders dräktighet föder honan en liten näpen unge, som likt vildsvinsungarne är strimmig. Hos schabraktapiren är ungdomsdrägten svart, ofvan blek, inunder hvitfläckig.

Alla tapirarter förföljas ifrigt af människan, emedan hon använder både deras kött och hud. Nybyggarna jaga tapiren antingen med hundar, som drifva honom ur skogen ut på fria fältet och mot ryttarne, eller genom att utvänta honom på hans vägar, eller slutligen genom att förfölja honom i vattnet. Vildarne uppspåra tapiren på hans vägar, kringränna honom och drifva honom skyttarne till mötes. Värre fiender än människan torde tapirerna ega i de stora kattarterna, hvilka ständigt förfölja dem både i gamla och nya världen.

Tredje Familjen: Noshörningar (*Nasicornia*).

Noshörningarne äro groft och klumpigt byggda, tjockhudade däggdjur af rätt betydlig storlek och utmärka sig genom ovanligt långsträckt hufvud, hvars främre ansigtsdel bär ett horn eller två sådana, det ena bakom det andra, kort hals, kraftig bål, som beklädes af en pansarartad, nästan alldeles eller åtminstone till större delen naken hud, kort svans och korta, tjocka men ingalunda klumpiga ben, hvilkas alla fötter hafva tre med hofvar beklädda tår. Munnen är jemförelsevis liten, öfverläppen på midten framdragen i form af ett finger- eller trynlikt utskott, underläppen afrundad eller rakt afskuren, de aflångt äggformiga, baktill klufna näsborrarne äro nästan vågrätt ställda och skilda från hvar andra genom ett stort mellanrum; ögat är ovanligt litet, med på tvären stäld aflångt rund pupill och på öfra ögonlocket tjocka, men korta ögonhår; det regelbundet formade örat slutligen är snarare stort än litet. Benen, som hafva starka och breda skuldror och lår, men temligen smala öfverarmar och underben och ännu smalare hand- och fotrötter, äro krökta som hos en taxhund utifrån inåt och sträcka sig först från handleden och hälen rakt ned. Den alltid mycket tjocka, hos de flesta arterna pansarlika huden

sluter sig antingen noga intill kroppen, så när som på några icke särdeles starkt framträdande veck, eller sönderfaller genom flera djupa veck uti särskilda sköldar, hvilka endast och allenast genom vecken erhålla någon rörlighet, i det att de kunna skjutas öfver hvar andra i veckens med tunnare och böjligare hud beklädda fåror. Djupa skrynklar omgifva ögon och mun och möjliggöra ögonlockens öppnande och tillslutande äfvensom en oväntad böjlighet hos de hornartade, men lika fullt särdeles rörliga läpparne. Nätlika refflor korsar hvar andra på huden, gifva denna en ganska tydlig teckning och åstadkomma regelbundna bucklor, hvarigenom den samma i synnerhet på sköldarne får en lika egendomlig som vacker prydnad. Hårbeklädnaden inskränker sig till ett mer eller mindre långt bräm kring öronen och den platträckta svansspetsen äfvensom hos en och annan art till några ställen på ryggen med glesa, tjocka och korta borst. Hornen, som äro bildningar af öfverhuden, bestå af jemnlöpande, ytterst fina, runda eller kantiga, inuti ihåliga fibrer af hornämne och hvilas med sin breda, afrundade rotyta på den tjocka hud, som bekläder ansigtet. — Noshörningarne förekomma i södra Asien både på fasta landet och på de tre större Sundaöarna i flera, väl skilda arter. I Afrika deremot lefva sannolikt blott två arter. I forntiden voro de vida mer utbredda samt förekommo lika väl i södra Tyskland, i Frankrike och England som i Ryssland och Sibirien.

Pansarnoshörningarne (*Rhinoceros*), som omfatta två väl kända och flera på blott hufvudskålens form grundade så väl lefvande som utdöda arter, hafva ett horn och väl utvecklade hals- och ländveck, som jemte andra veck begränsa det harnesklit afdelade hudpansaret och omgifva sköldformiga ytor, en framtand i hvardera halfvan af öfverkäken, 2 deremot i hvardera halfvan af underkäken äfvensom 4 mellan- och 3 kindtänder på hvar sida ofvan och nedan i munnen, således 34 tänder. Enhornade noshörningen, vanligen kallad Indiska noshörningen (*Rhinoceros unicornis*, fig. 234), uppnår, med inbegrepp af den 60 cm. långa svansen, en längd af 3,75 m., en höjd öfver skuldrorna af 1,70 m. och en vikt af omkring 2000 kilogr. Den snabelartade fortsättningen af öfverläppen är kort och den till knäleden nedhängande, i ett djupt analveck vanligen till större delen dolda svansen i spetsen afplattad från sidorna, med håret stående åt två håll. Bålens hud är mycket mera torr och hård än elefantens och ligger på ett tjockt lager lös cellväf, hvarigenom den lätt kan skjutas fram och till baka. Bakom hufvudet löper det första stora vecket lodrätt ned på halsen och bildar under denna en tvärgående påse. Genom de båda från ryggen nedåt löpande vecken afdelas huden i tre breda gördlar, af hvilka den första ligger öfver halsen och skuldrorna, den andra mellan dessa och länden och den tredje slutligen på kroppens bakdel. Genom tvärveck delas dessa gördlar, med undantag af den mellersta, som täcker bålen, i sköldar, af hvilka en finnes i nacken, en på hvardera skuldran, en på korset och en på hvartdera låret. Färgen är olika, hos gamla djur enformigt mörkt gråbrun med mer eller mindre stark dragning i rödt eller blåaktigt. I de djupa vecken är huden blekröd eller brunaktigt köttfärgad. Dam, gytja och andra föroreningar göra att huden ser mörkare ut än den är. Unga djur äro mycket ljusare än de gamla. Denna arts utbredningskrets synes inskränka sig till den indiska halfön.

Den enda närstående art, som grundar sig på kändedomen om det lefvande djuret, är Varanoshörningen, de europeiska djurhandlarnes Javanoshörning (*Rhinoceros sondaicus*), en af familjens minsta medlemmar, som med en höjd öfver skuldrorna af 1,40 m. når en längd af omkring 3 m., med inbegrepp af den 50 cm. långa svansen. Så vidt vi veta, finnes han blott på Java.

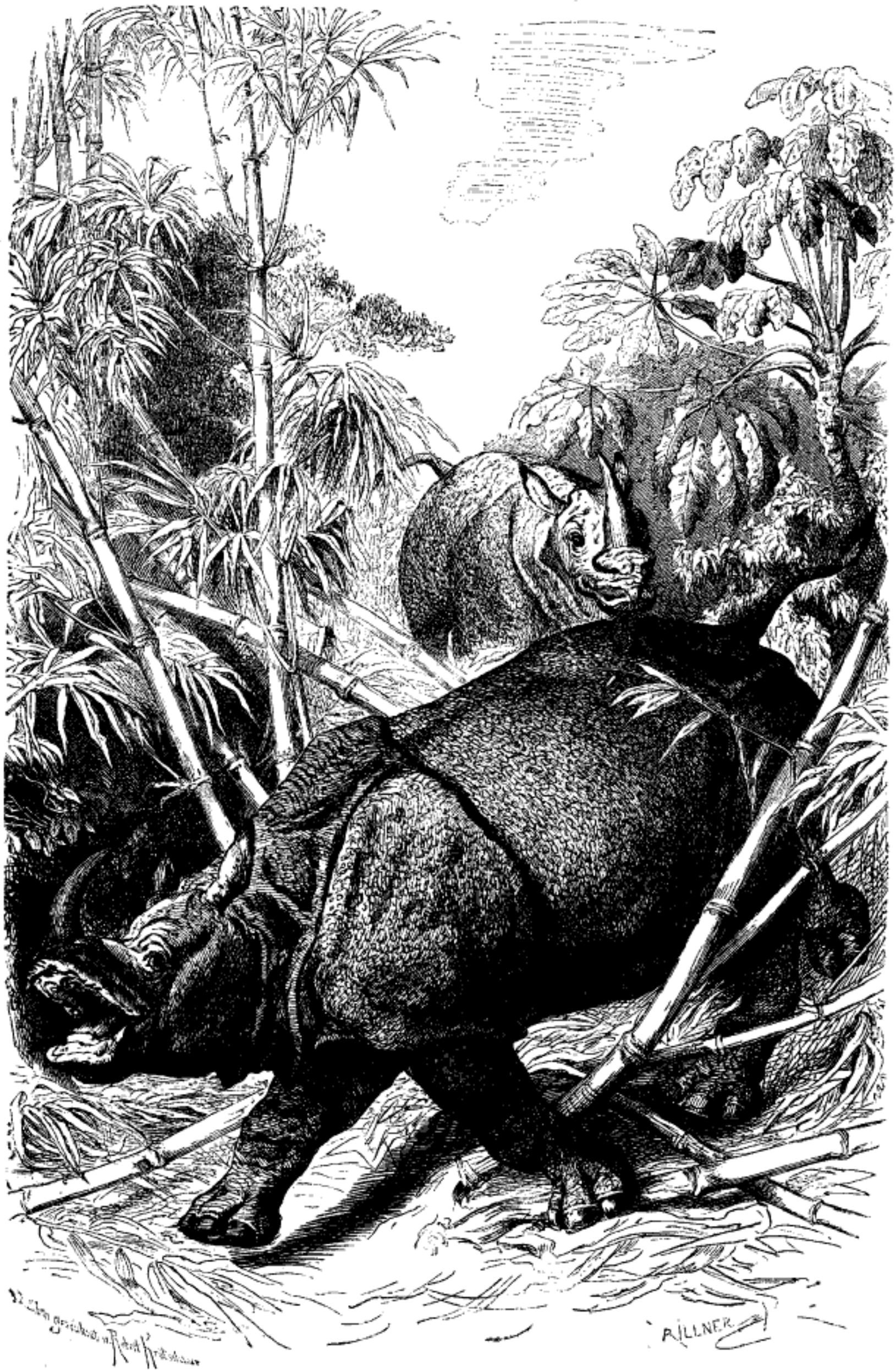


Fig. 234. Enhornad eller Indisk noshörning (*Rhinoceros unicornis*). $\frac{1}{25}$ af nat. st.

Halfpansarnoshörningarne (*Ceratorhinus*) hafva ett från pannan sakta sluttande, långsträckt hufvud, på hvars nos och ansigtsdel stå två jemförelsevis korta horn; öronen äro breda, afrundade, underläppen afrundad, och de ofullständiga hals- och ländveckan dela pansarhuden visserligen i gördlar, men icke i sköldar. Tandbyggnaden är som hos föregående. Man känner två lefvande arter och räknar hit en utdöd. Badaknoshörningen, de europeiska djurhandlarnes Sumatranoshörning (*Rhinoceros sumatranus*), är föga mindre än den indiska noshörningen, men något smalare med högre ben. Han bebor uteslutande Sumatra.

De afrikanska noshörningarne hafva 28 tänder, nemligen 4 mellan- och 3 kindtänder på hvardera sidan så väl i öfre som nedre käken. Deras släta och nakna hud har blott vid halsens föreningspunkt med bålen tydliga veck och är hvarken delad i sköldar eller gördlar. De hafva två jemförelsevis smala horn. Hos Spetsnoshörningarne (*Rhinaster*) är svansen icke sammantryckt på sidorna, utan nästan fullkomligt rund och kägelformigt tillspetsad. Den mest kända arten, den Tvåhornade noshörningen (*Rhinoceros bicornis*), är smutsigt rödbrun. Fullväxta hannar uppnå en längd af 4 m., den ungefär 60 cm. långa svansen inbegripen, och en höjd af 1,60 m. öfver skuldrorna. Den tvåhornade noshörningen, af boers kallad svarta noshörningen, utbreder sig än i dag öfver hela mellersta Afrika från 18° nordlig till 24° sydlig bredd och från hafsstranden ända upp till 2600 meters höjd. Erfarna jägare anse sig böra skilja betschuanernes Keitloa (*Rhinoceros Keitloa*) från föregående. Så vidt jag kunnat finna, ligger olikheten blott i hornens beskaffenhet: det bakre är nemligen längre än det främre. — Deremot skiljer sig Trubbnoshörningen, de infödde afrikanernes Monuhu, Kobåba och Tschikori, boers' Hvita noshörning (*Rhinoceros simus*), från den tvåhornade noshörningen genom sina mycket olika långa horn, en tydlig knöl öfver skuldrorna samt sin runda öfverläpp utan snabelbihang. Djuret uppnår, med inbegrepp af den 60 cm. långa svansen, väl en längd af 5 m. och öfverträffar således alla de öfriga i storlek. Det främre, meterlånga hornet är vanligen sakta framåtböjdt. Färgen är ett till ljusgrått öfvergående ljusgult eller blekt gråbrunt. Denna noshörning torde i sin förekomst vara inskränkt till Afrikas södra hälft.

De gamle kände väl till noshörningen; enligt min åsigt omtalas han i bibeln såsom enhörningen. Grundtexten kallar detta djur Rêm och tillskrifver det ömsom ett, ömsom två horn. Romarne kände både den enhornade och den tvåhornade noshörningen och läto båda uppträda i djurstriderna. Den första enhornade noshörningen fördes år 61 före Kristus till Rom. — På det hela taget likna alla noshörningar hvar andra i anseende till lefnadssätt, lynne och andra egenskaper, rörelser och födoämne; dock visar hvarje art några egenheter. Bland de asiatiska arterna t. ex. anses den indiska noshörningen för en utomordentligt elak varelse; varanoshörningen skildras deremot såsom mycket godmodigare och den på Sumatra lefvande såsom fullkomligt oskadlig. På samma sätt förhåller det sig med de afrikanska arterna. Den tvåhornade noshörningen betecknas i trots af sin mindre storlek såsom ett af de ursinnigaste djur, trubbnosiga noshörningen deremot såsom verkligt from. I allmänhet fruktas de långt mer än elefanten. — Noshörningarne uppehålla sig helst på möjligast vattenrika trakter, på träskiga ställen, vid floder, som öfversvämma ansenliga landsträckor, vid sjöar med buskbeväxta, gytjiga stränder, i hvilkas närhet gräsrika betesplatser finnas, i skogslundar med bäckar och på dylika orter. För dessa stora och välbepansrade djur öppna sig de tätaste snår, och mot dem visa sig de fruktansvärdaste tornar och taggar magtlösa. Vatten är ett oeftergiftigt vilkor för deras

trefnad. Atminstone en gång om dagen besöker hvarje noshörning något vattendrag för att dricka och vältra sig i gytjan. Ett gytjebad är ett behof för alla på land lefvande tjockhudade djur, ty fastän deras skinn gör skäl för sitt namn, är det dock känsligt. I synnerhet om sommaren pinas alla större däggdjur på ett verkligt otroligt sätt af flugor, bromsar och mygg, och blott genom ett tjockt gytjelager öfver sin kropp förskaffa de sig någorlunda skydd och ro. Innan de begifva sig ut för att skaffa sig föda, ila noshörningarne till de mjuka stränderna af någon sjö, ett träsk, en flod, gräva med hornen ett hål och vältra och vrida sig i detta till dess rygg och skuldror, sidor och buk äro täckta af gytja. I detta bad finna de ett sådant nöje, att de grymta och kurra högt och till och med låta förleda sig att åsidosätta den eljest för dem så egendomliga vaksamheten. Men mot de otäcka flugorna och myggen skyddar gytjetäcket blott en kort stund, emedan det först lossnar och affaller på benen, derefter på skuldrorna och på låren samt blottställer dessa delar för insekternas styng, utan att djuret förmår skydda sig deremot. Pinad af sina små plågoandar ilar noshörningen, glömsk af sin vanliga maklighet, till träden för att skubba sig mot dem och sålunda för några ögonblick minska sina qual. — Noshörningarne äro mera i rörelse om natten än om dagen, och stor hetta behagar dem alldeles icke, hvarför de sofva under dagens varma del på ett skuggigt ställe, till hälften liggande på sidan, till hälften på buken med hufvudet utsträckt på frambenen, eller stå och hänga dåsiga i någon stilla del af skogen, der trädkronornas löfverk skyddar dem mot solen. Alla iakttagare tillerkänna noshörningarne en djup sömn, och flera kunde utan särdeles försigtighet närma sig de sofvande djuren. Vid nattens inbrott, mångenstädes äfven på eftermiddagen, reser sig det klumpiga djuret, tager sitt gytjebad, i hvilket det sträcker sig med välbehag, och begifver sig derefter ut på bete. Det söker sin föda lika väl i de täta skogarne, hvilka knappt äro tillgängliga för andra djur, som på de öppna slätterna, i vattnet, bland träskens säf, både på bergen och i dalarne. I Indiens dschungler ser man noshörningens upp-trampade långa, raka vägar, på hvilkas sidor alla plantor äro nedbrutna, hvarjemte marken är hårdt tilltrampad. Äfven i det inre Afrika varsnar man dylika vägar, hvilka igenkännas såsom öppnade af noshörningar, då träden till höger och venster äro nedbrutna, hvaremot elefanternas stigar utmärkas derigenom, att de lägre till hinder varande stammarne äro uppryckta, deras löf afbetade och de sjelfva sedan kastade åt sidan. Följer man dessa vägar, kan man med säkerhet räkna på att slutligen komma till en källa eller annat vattendrag. — I afseende på födan förhåller sig noshörningen till elefanten som åsnan till hästen. Helst äter han trädgrenar och hårda buskar och plantor af alla slag, tistel, genista, buskris, säf, steppgräs och dylikt. I Afrika utgöres hans förnämsta föda af de taggiga mimosorna, i synnerhet af de lägre, buskartade, af hvilka ett slag för sina öfver allt sig vidhäftande hakiga taggar af jägarne erhållit det betecknande namnet »vänta litet». Under regntiden lemnar han skogarne och drager sig, om åkerbruk drifves i hans närhet, till det odlade landet, der han anställer otroliga härjningar; ty innan han hunnit fylla sin magsäck, som är 1,50 m. lång och 75 cm. i genomskäring, måste en betydlig massa plantor hafva blifvit tillintetgjorda. Födan afplockas med den breda munnen eller afbrytes med det handlika bihanget, som hos den indiska noshörningen kan förlängas ungefär 15 cm. och sålunda rätt väl lämpar sig för att omfatta en tjock grästufva, upprifva den och skjuta den i munnen, hvarvid intet afseende göres derpå om gräset är rent eller jord vidhänger rötterna.

Noshörningarne hafva ett föga tilldragande väsen; antingen äta eller sofva

de; om den öfriga världen bekymra de sig knappt. I motsats till elefanten lefva de icke i hjordar, utan merendels ensamma eller i små flockar af 4 till 10 i hvarje. Föga sammanhållning herskar i ett sådant sällskap, hvar och en lefver vanligen för sig sjelf och gör hvad honom lyster. Lika klumpig som noshörningens kropp synes, lika tröga tyckas hans själsförmögenheter vara, men hvarken det ena eller andra är fallet. Vanligen går en noshörning mycket gravitetiskt och något klumpigt, och då han lägger eller reser sig, sker detta efter allt utseende så ovigt som möjligt; men ehuru han visserligen icke kan utföra snabba vändningar och böjningar eller hoppa omkring i bergen med vigheten hos en gemsbock, så ilar han likväl fram på släta marken med mycken snabbhet, då han väl kommit i rörelse. Då han går, rör han icke, såsom de öfriga stora tjockhudade djuren, benen på samma sida, utan frambenet på den ena och bakbenet på den andra sidan nästan samtidigt. När han springer, håller han vanligen hufvudet lågt och rakt framför sig, men i raseri vaggas han det samma fram och till baka och uppsliter med hornet djupa och långa fåror. Då han är mycket uppretad, springer han från ena sidan till den andra och sätter den trubbiga svansen i höjden. Han kan länge hålla i med ett hastigt traf och blifva farlig äfven för beridna jägare, särdeles i buskrika trakter, der häst och karl icke så lätt förmå vika undan, men förföljaren nedtrampar alla i vägen stående hinder. — Af noshörningens sinnen står hörseln främst, dernäst lukten och slutligen känseln; synen är deremot föga utbildad. Hans läte är en dof grymtning, som vid raseri säges öfvergå till ett högljudt blåsande eller hvisslande. Han råkar lätt i vrede, och den likgiltighet han visar allt, som icke är foder, förvandlas ganska snart i motsatsen. Röda färger lära vara honom förhatliga; åtminstone har man sett honom anfalla människor, som haft skrikande färger i sin dräkt, utan att de gjort honom något för när. Hans raseri öfverskrider alla gränser, när det en gång är väckt, och finnes ingenting att utösa det på, upprifver han åtminstone 2 till 3 m. långa, halfkretsformiga fåror i jorden. Lyckligtvis är det ej så svårt att undgå en noshörning, som rusar fram i sitt raseri. En öfvad jägare låter honom komma 10 till 15 steg nära sig och springer derpå åt sidan, hvarvid det ursinniga djuret ränner förbi honom, förlorar väderkornet och på slump rusar vidare för att släcka sin vrede på ett oskyldigt föremål. — Den föga utvecklade hjernskålen i noshörningens skalle och den obetydliga hjernan, som förhåller sig till djurets vikt som 1:164, tala visserligen icke för någon högre begåfning, och fångna noshörningar röja icke heller någon sådan; men en så utpreglad förståndsslöhet, som många andra medlemmar af klassen, exempelvis alla pungdjur och de flesta gnagare, visa, eger han likväl icke. — Midt ibland skogens snår föder noshörningshonan en enda unge, ett litet klumpigt kreatur af en större hunds storlek, som kommer till världen med öppna ögon. Dess rödaktiga hud saknar ännu veck, men antydning till horn finnes redan. För att uppnå medelstorlek behöfver emellertid noshörningen växa minst 8 år, och först efter 13 år har man på fångna djur iakttagit att de ej mer växa.

Så väl på den tvåhornade som den trubbnosiga noshörningen funno Anderson, Gordon Cumming och andra iakttagare nästan regelbundet en tjenstvillig fogel, oxhackaren, som under hela dagen troget följer sin jettestora vän och på visst sätt gör väktaretjänst. »Noshörningsfoglarne (oxhackarne)», säger Cumming, »beledsaga alltid nilhästen och de båda noshörningsarterna. De föda sig nemligen af den mängd ohyra, hvaraf dessa djurs hud vimlar, och uppehålla sig därför alltid i deras omedelbara närhet eller på deras kropp. Ofta hafva de vaksamma foglarne omintetgjort mina planer, äfven då jag närmat mig med största möjliga försigtighet. De äro nos-

hörningens bästa vänner och försumma aldrig att väcka honom ur hans djupaste sömn. Den gamla tjockbuken fattar också fullkomligt deras varning, springer upp, ser sig omkring åt alla håll och griper derefter till flykten. Jag har ofta till häst jagat en noshörning, som lockat mig bort flera mil och mottagit en mängd kulor, innan han störtade. Äfven under en sådan hetsjagt stannade foglarne hos honom. De sutto på hans rygg och sidor, och då kulan träffade noshörningens skuldra, flaxade de ungefär 2 m. högt upp i luften och utstötte ett gällt skri, men återtogo derpå sin plats. De låga grenarne, under hvilka noshörningen sprang, bortsopade stundom foglarne, som dock alltid återfunno sin plats. Jag har skjutit noshörningar, då de vid midnattstiden drucko vid källorna, men foglarne, hvilka möjligen trott att den dödade noshörningen sof, stannade hos honom till morgonen, och då jag närmade mig, uppbjodo de, innan de flögo bort, hela sin förmåga för att väcka honom.» Utom menniskan torde noshörningen icke hafva många fiender. Lejon och tigrar undvika honom, emedan de veta, att deras klor äro för svaga att sönderrifva hans pansarhud. Ett slag af lejonets ramar, hvilket i ögonblicket faller en tjur till jorden, torde mot noshörningen likväl visa sig för svagt, ty denne är i striden med sina likar van vid helt andra slag.

Noshörningsjagten är farlig, emedan den väldige jetten måste träffas på det rätta stället, om han skall duka under för det första skottet. Såras han blott, upp-tager han modigt striden med menniskan och kan bli fruktansvärd. De infödda jägarne uppsöka noshörningen under hans sömn och smyga sig på honom mot vinden samt kasta sina lansar i hans kropp eller sätta gevärsmynningen så godt som invid honom för att förläna kulan dess fulla kraft. Abessinerne bruka kastspjut och slunga mången gång 50 till 60 sådana på en noshörning. »Då jag en gång återvände från en elefantjagt», berättade Oswell för Anderson, »märkte jag en stor, trubbnosig noshörning på kort afstånd ifrån mig. Jag red en förträfflig jagthäst, den bästa jag någonsin egt, men jag hade för vana att aldrig jaga noshörningar till häst, emedan man mycket lättare kan närma sig dem till fots. Vid detta tillfälle gjorde jag likväl ett undantag, gaf min häst sporrarne, var snart bredvid det ofantliga djuret och skickade det en kula i kroppen, men icke med dödlig påföljd. I stället att gripa till flykten, förblef noshörningen till min förvåning qvarstående, vände sig hastigt om och kom, sedan han ett par ögonblick nyfiket betraktat mig, långsamt emot mig. Ännu tänkte jag icke på flykt, men försökte likväl rida undan. Men hästen, som eljest var så lydig, att det minsta tryck af tygeln var tillräckligt, vägrade alldeles bestämdt, och då han slutligen lydte, var det för sent och en sammanstötning med noshörningen oundviklig. Ett ögonblick derefter såg jag huru denne sänkte hufvudet, och i det han hastigt kastade det samma uppåt, stötte han hornet med sådan kraft mellan hästens refben, att det genomborrade hela kroppen och stötte genom sadeln, så att jag kände dess skarpa spets i mitt ben. Stötens styrka var sådan, att min häst gjorde en verklig kullerbytta i luften och derpå långsamt sjönk baklänges. Hvad mig sjelf beträffar, slungades jag våldsamt i marken, och knappt låg jag här utsträckt, förr än jag såg det rasande djurets horn bredvid mig. Det måtte emellertid redan afkyllt sitt raseri, ty plötsligt aflägsnade det sig i lätt galopp från platsen. Mitt jagtsällskap hade emellertid närmat sig, och på en ny häst satte jag efter den flyende noshörningen, som några minuter senare till mitt stora nöje låg liflös för mina fötter.» Ungefär på samma sätt låta alla berättelser om möten med noshörningen, och det allmänna omdömet om honom är, att han är ett modigt, tappert och uthålligt djur, som en gång vredgadt icke slutar striden så

lätt, utan kämpar hårdnackadt och med dödsförakt. — Fångsten är naturligtvis svårare än jagten. Varanoshörningen fångar man, som Hasskarl meddelat mig, hufvudsakligen för hans horns skull, hvilket säljes till kineserne för 25 till 30 gulden. För att fånga honom, grävas på hans vägar djupa gropar med en spetsig påle i botten, på hvilken djuret spetsar sig i fallet.

Ur många berättelser framgår, att alla noshörningsarterna kunna tämjas och trots sitt retliga lynne bli jemförelsevis lätt tama, om man behandlar dem mildt och vänligt. En badaknoshörningsunge uppförde sig, enligt Horsfield, med mycken fromhet, gjorde intet motstånd, då man fortskaffade honom i en stor kärra, och visade sig på sin nya vistelseort lika vänlig som förut. I slottsgården vid Sura Kerta hade man inhägnat en plats åt honom med en ungefär 1 meter djup graf, och här stannade han flera år utan en tanke på att öfverskrida denna gräns. Han tycktes fullkomligt hafva försonat sig med sitt öde och råkade aldrig i vrede, ehuru han i början retades på alla sätt af stadens befolkning, som ville roa sig på bekostnad af främlingen från skogen. Han åt trädgrenar, slingerväxter af alla möjliga slag, buskverk o. s. v., allt i riklig mängd, men föredrog framför allting annat pisang, och de besökande sörjde också för att han i rikligt mått erhöll denna sin älsklingsföda. Han tillät att man berörde honom och besåg honom på alla sidor, ja, de djerfvaste bland åskådarna satte sig stundom upp på hans rygg. Af vatten hade han stort behof, och då han ej åt eller stördes af infödingarne, lade han sig vanligen i djupa gropar, som han gräfft åt sig. Då han på jemförelsevis mycket kort tid blifvit fullväxt, var den smala grafven ej längre tillräcklig att afstänga honom. Icke sällan gjorde han besök i infödingarnes hus och anställde ofta rätt stor skada i de till dem gränsande planteringarna. De, som ej kände djuret, försattes i största förskräckelse, men de modigare drefvo det till baka till dess plats. Då utflykterna blefvo allt tätare och plundringarna i trädgårdarne allt större, fördes noshörningen till en by i granskapet, men fann här sin död i en liten flod. Äfven i våra zoologiska trädgårdar visa sig de flesta noshörningar godmodiga och tama, låta sig vidröras, drifvas fram och till baka och på annat sätt handteras utan att sätta sig till motvärn samt fatta småningom en afgjord tillgifvenhet för sina vaktare. Ett par indiska noshörningar i Berlins zoologiska trädgård visa sig lydiga och vänliga, en tvåhornad noshörning deremot ovänlig och egensinnig, så att han med rätta fruktas af sin vaktare. Medan de förra vid vackert väder dagligen gå omkring i inhägnaden framför deras stall och hela timmar ligga i det rymliga vattenbäckenet, kan den senare ej på några vilkor förmås att lemna det inre rummet och måste badas med tillhjälp af en spruta. Vid lämplig skötsel uthärda de länge äfven i vårt klimat: man känner exempel på noshörningar, som lefvat 20, 30, i Indien till och med 45 år i fångenskap. Man kan väl därför tillerkänna dem en lifslängd af åtminstone 80, kanske 100 år.

All den nytta noshörningen kan göra uppväger på långt när ej den skada han anställer i sitt fria lif. Det dödade djurets alla delar användas, och icke blott blodet utan äfven hornen skattas högt för sin hemlighetsfulla kraft. I Österlandet ser man i de förnämes hus alla slags bägare och dryckeskärl svarfvade af hornen. Dessa kärl tillskrifvas den egenskapen, att de uppbrusa, om någon giftig vätska hälls i dem, och dermed tror man sig hafva ett säkert medel att skydda sig för förgifningar. Af huden förfärdiga infödingarne vanligen sköldar, pansar, fat och andra husgeråd. Köttet ätes, fettet skattas högt, ehuru européerne beteckna begge delarne

såsom dåliga. Här och der användes fettets säkerligen icke utan framgång till salfvor af mångahanda slag, och äfven benens merg gäller såsom läkemedel.

Fjerde Familjen: **Platthofvade** (*Lamnungia*).

I Afrikas och vestra Asiens vilda, steniga bergstrakter yppar sig mångenstädes en egendomlig liflighet. Djur af en kanins storlek, som solade sig på en klippa eller ett stenblock, kila, förskräckta af en människas annalkande, hastigt längs branterna och försvinna i en af de oräkneliga klyftorna, men titta snart nyfiket fram för att närmare granska den ovanliga företeelsen. Dessa små djur, de minsta och prydligaste af alla nu lefvande månghofvade, äro klippdassarne, hvilkas enda slägte bildar denna familj. Klippdassarne (*Hyrax*) hafva en långsträckt, valsformig bål, jemförelsevis stort och klumpigt, mot nosen tillspetsadt och i synnerhet på sidorna starkt afsmalnande hufvud med klufven öfverläpp, liten nässpets, små, men framskjutande ögon, korta, breda och rundade, i pelsen nästan dolda öron. Halsen är kort och tjock, svansen knappt märkbar. Benen äro medelhöga och temligen svaga, de fina fötterna långsträckta, framtill delade i 4, baktill i 3 ända till sista leden med hud förenade tår, hvilka, med undantag af den bakre inre tån, bära platta hofvar, liknande naglar, hvaremot den nämnda tån har en kloformig nagel. De nakna fot-sulorna hafva flera genom djupa springor åtskilda, särdeles böjliga och mjuka, valk-
lika putor. En mjuk och tät, af längre hår bestående hårbeklädnad omgifver kropp och lemmar; dessa hår äro vågiga vid roten och ersätta derigenom frånvaron af ullhår.

Aschkokon (*Hyrax abyssinicus*, fig. 235) uppnår en längd af 25, högst 30 cm. Till färgen är han ljusare eller mörkare spräckligt blekgrå, med ljusare, blekt gulaktig undersida. Klippdassarne kunna betraktas såsom för bergiga öken- och stepptrakter särdeles betecknande djur. I flera olika, ehuru ingalunda så lätt begränsade arter bebo de alla Syriens, Palestinas och Arabiens, kanske äfven Persiens, vidare alla Nilländernas, mellersta och södra Afrikas berg och finnas lika talrika i i de höga bergen till 2000 eller 3000 meters höjd som på de likt öar öfver slätten uppskjutande klippor och bergskäglor, hvilka åt nordöstra Afrikas stepper förläna en så egendomlig pregel. Ju vildare och mera splittrade klippväggarna äro, desto talrikare äro klippdassarne. Man anträffar dem äfven i byarnes närhet nästan omedelbart bredvid husen, der de knappt gå ur vägen för infödingarne och i deras närvaro uppföra sig som tänkte de att här ingen förföljelse kunde komma i fråga. Men för annorlunda klädda eller färgade människor draga de sig ögonblickligen undan till sina klyftor. Ännu större fruktan än människan injagar en hund eller annat djur hos dem. Om de också väl dolt sig i sina springor, höres likväl deras egendomliga, darrande och gälla skrik, som har största likhet med de små apornas läte. Abessinerne tro, att klippdassarnes värsta fiende, leoparden, smyger fram längs branterna, då de om aftonen eller natten låta höra sig, ty om de icke oroas, hör man eljest aldrig deras skrik efter solnedgången. Äfven foglar kunna förorsaka dem den största förskräckelse. En tillfälligtvis förbiflygande kråka, till och med en svala är i stånd att jaga dem till deras säkra gömslen. Så mycket sällsammare är att dessa svaga och fega stackare lefva i vänskap med djur, som otvifvelaktigt äro vida farligare och blodtörstigare än den rofgirigaste örn. »Ofta har det förvånat mig», be-